

Ο Χαρίλαος Ταλιαδώρος στην εύλαλη σιωπή

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου

Τοῦ Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου Ἱεροθέου

Ἡ φωνή τοῦ δάσκαλου Χαρίλαου Ταλιαδώρου ἐσίγησε, περιέπεσε σέ μιά ἀλαλία, στήν πραγματικότητα ὁ ἴδιος εἰσῆλθε στήν εύλαλη σιωπή τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, καί προσευχόμεθα ὁ Θεός νά τόν κατατάξῃ στήν χαρά τῶν ἀγγέλων καί τῶν δικαίων πού ἄδουν στήν οὐράνια θεία Λειτουργία, ὅπως τήν εἶδαν οἱ Προφῆτες καί τήν περιγράφει ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης στήν Ἱερά Ἀποκάλυψή του.

Σημάδευσε τήν ζωή μου ἡ ψαλτική ἱκανότητα τοῦ Χαρί-λαου Ταλιαδώρου. Τόν ἄκουσα καί τόν εἶδα ὅταν ἦμουν μαθητής στό Ἀγρίνιο, πού εἶχε κληθῇ νά ψάλῃ σέ πανηγύρι στόν Ἱερό Ναό τῆς Ἀγίας Τριάδος. Παρέμεινα στόν Ναό ἐκθαμβος ἀπό τά ὅσα ἔψαλε ὁ Χαρίλαος Ταλιαδῶρος. Ἦταν μιά σπάνια θεία Λει-τουρ-γία.

Ἔως τότε εἶχα ἀκούσει πολλούς καί καλούς ψάλτες, τόσο στό Ἀγρίνιο ὅσο καί στά Ἰωάννινα, τήν πατρίδα μου, ἰδίως μαθήτευσα στόν παραδοσιακό καλλίφωνο Σωτήριο Τάττη, Πρωτοψάλτη τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ Ἰωαννίνων, μέ τήν γλυκειά φωνή του, πού ἔψαλε κυρίως Πρίγγο, Καραμάνη καί Γεώργιο Ραιδεστηνό. Ἀλλά ὁ Χαρίλαος εἶχε διαφορετικό ὕφος ψαλμωδίας ἀπό τούς ψάλτες πού γνώρισα στά μαθητικά μου χρόνια.

Όταν, όμως, φοίτησα στην Θεολογική Σχολή Θεσσα-λο-νίκης, τότε μιά από τις ιδιαίτερες εύλογίες του Θεού ήταν ή επικοινωνία μου με τον Χαρίλαο Ταλιαδῶρο. Αυτόν πού θεω-ροῦσα «ἴνδαλμα», εἶχα τήν δυνατότητα νά τόν πλησιάζω πολύ κοντά.

Τά τέσσερα χρόνια τῆς φοιτήσεώς μου στην Θεσσαλονίκη τρεῖς φορές τήν εβδομάδα, γιά πολλές ὥρες συναναστρεφόμουν τόν Ἄρχοντα Πρωτοψάλτη τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας Θεσσαλονίκης.

Κατ' ἀρχάς μᾶς δίδασκε κατά ἀνάθεση, δύο καί τρεῖς ὥρες εβδομαδιαίως Βυζαντινή Μουσική στην Θεολογική Σχολή. Ἦταν ἄριστος γνώστης τῆς θεωρίας τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, θεωρη-τικά καί πρακτικά, ἀφοῦ μᾶς ἔλεγε νά ψάλλουμε ἕνα τροπάριο καί αὐτός ἀμέσως ἐκείνη τήν ὥρα τό ἔγραφε μέ τίς Βυζαντινές νότες στόν πίνακα. Θαύμαζα τήν μεγάλη εὐχέρεια πού εἶχε νά γράφει καί νά συνθέτῃ.

Ἐπειτα, κάθε Τρίτη στην φοιτητική θεία Λειτουργία πού γινόταν στόν Ἱερό Ναό τῆς Ἀγίας Θεοδώρας διηύθυνε τόν χορό τῶν φοιτητῶν μεταξύ τῶν ὁποίων συγκαταλεγόμουν καί ἐγώ καί ἐκεῖνος ὑπερεῖχε μέ τήν δυνατή καί μελωδική φωνή του.

Στήν συνέχεια τόν ἀπολάμβανα σχεδόν κάθε Κυριακή στό ἀναλόγι τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας, αὐτοῦ τοῦ Ναοῦ πού μᾶς θύμιζε τήν Χριστιανική Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία – Βυζάντιο, καί ὁ δάσκαλος Ταλιαδῶρος ταυτιζόταν μέ ὅλο αὐτό τό ρωμαίικο περιβάλλον. Ἐψαλε Κωνσταντινουπολίτικα, παραδο-σια-κά, συνεχιστής τῶν μεγάλων Πρωτοψαλτῶν τῆς Κωνσταντι-νου-πόλεως, ιδίως τοῦ Κωνσταντίνου Πρίγγου. Τά μέλη τοῦ χοροῦ ἦταν ἀπολύτως δεμένα καί ἑναρ-μονισμένα στην ψαλμωδία τοῦ Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου.

Στήν συνέχεια μέχρι σήμερα καυχῶμαι ἐπειδή εἶχα δάσκαλο στά φοιτητικά μου χρόνια τόν Χαρίλαο Ταλιαδῶρο, ὅταν παράλληλα εἰσέδουα στην διδα-σκαλία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καί ἐπισκεπτόμουν τό Ἅγιον Ὅρος. Μέ ἐνέπνευσε τό ὕφος καί ὁ τρόπος τῆς ψαλμωδίας του καί δέν μπορῶ εὐκολά νά προσαρ-μοσθῶ σέ ἄλλες ψαλμωδίες. Ἔτσι, καυχῶμαι ὅτι εἶμαι μαθητής τοῦ Χαρίλαου, ἀλλά καί ἐκεῖνος ἐκαυχᾶτο ὅτι εἶχε μαθητή του ἕναν Μητροπολίτη, μεταξύ ἄλλων. Πολλές φορές προσπάθησα νά γράψω βυζαντινή μουσική πάνω στην παράδοση πού πῆρα ἀπό τόν Χαρίλαο.

Ἔδωσαν πολλούς χαρακτηρισμούς στόν μεγάλο αὐτόν δά-σκαλο. Τόν χαρακτή-ρισαν ὡς «χαρισματικό ἡδίφθογγο», ὡς «παγκόσμιο πρεσβευτή τῆς τέχνης», ὡς «ἐπιφανῆ ἱεροψάλτη», ὡς «φαινόμενο ἀντοχῆς στόν χρόνο», ὡς

«εὐφυῆ σύγχρονον μελο-ποιόν», ὡς «τέττιγα τῶν Θεσσαλονικέων», ὡς «ἀπαράμιλλον καί ἀξεπέραστον καλοφωνάρην», ὡς «Λέοντα» τοῦ ἀναλογίου τοῦ Ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας.

Ὁ ἴδιος δίδασκε ὅτι «τά φθογγόσημα εἶναι νεκρά ἐμεῖς θά τά δώσουμε πνοή καί ἐνδιαφέρον», «τά κομμάτια θέλουν ἡρεμία, ἕναν τρόπο ἥπιο, ὁ κόσμος νά προσευχηθῇ ὅταν ψάλλης», γι' αὐτό «τό μέλημα» τοῦ ψάλτη «εἶναι νά μπορέσῃ νά συγκινήσῃ τό ἀκροατήριον καί τό ἀκροατήριον γιά νά συγκινηθῇ πρέπει νά συγκινηθῇ ὁ ἴδιος πρῶτα. Πρέπει νά καταλάβῃ τί λέει, τί ἀποδίδει. Πρέπει νά προσεύχεται ὁ ἴδιος πρῶτα προτοῦ ἀνέβῃ στό ἀναλόγιον».

Σέ μιά λαμπρή ἐκδήλωση πού ἔγινε στίς 30 Ὀκτωβρίου τοῦ 2016 στό Μέγαρο Μουσικῆς Θεσσαλονίκης, γιά νά τιμηθῇ ὁ Χαρίλαος Ταλιαδῶρος γιά τά ἐνενήντα χρόνια του, ἐκεῖνος μέ παρεκάλεσε νά ὁμιλήσω ἐγώ ὡς ἐκπρόσωπος τῶν μαθητῶν του.

Παραθέτω τήν ὁμιλία ἐκείνη, πού εἶχε τίτλο «Ὁ Χαρίλαος Ταλιαδῶρος καί «ἡ τῶν ψαλμῶν ἱερολογία».

*

«Θεωρῶ ἰδιαίτερη τιμή πού βρίσκομαι σήμερα σέ αὐτήν τήν τελετή, κατά τήν ὁποία τιμᾶται ὁ ἄρχων Πρωτοψάλτης Χαρίλαος Ταλιαδῶρος, καί ἰδιαίτερη τιμή πού ὁ ἴδιος ὁ δάσκαλος ἐξέφρασε τήν ἐπιθυμία νά παρευρεθῶ καί νά ὁμιλήσω, μέ τήν εὐλογία βεβαίως τοῦ Παναγιωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ. Ἀνθίμου, στόν ὁποῖο ἐκφράζω μαζί μέ τήν εὐγνωμοσύνη μου καί τίς εὐχα-ριστίες μου.

Ὁ τιμώμενος ἀπό ὅλους μας σήμερα Ἄρχων Πρωτο-ψάλτης ἀποκαλεῖται ἀπό ὅλους ὅσοι τόν γνώρισαν καί τόν ἀγάπησαν μέ πολλά ὀνόματα. Εἶναι ὁ Χαρίλαος Ταλιαδῶρος, εἶναι ἀπλῶς ὁ Ταλιαδῶρος, ἀλλά εἶναι καί μόνον ὁ Χαρίλαος. Χρησιμοποιοῦμε τά ὀνόματα αὐτά ἀνάλογα μέ τά αἰσθήματά μας. Ἄλλοτε τόν ὀνομάζουμε «ὁ δάσκαλος», ἄλλοτε «ὁ μέγας», ἄλλοτε ὁ «Ἄρχων Πρωτοψάλτης», ἄλλοτε «ὁ Ἀρχων».

Θά ἀρχίσω αὐτήν τήν σύντομη ἀναφορά μου στόν Χαρίλαο Ταλιαδῶρο παρουσιάζοντας τήν διδασκαλία τοῦ μεγάλου Θεολόγου τῆς Ἐκκλησίας ἀγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, ὅπως φαίνεται στά συγγράμματα τά ὁποῖα φέρουν τό ὄνομά του. Ὁ ἅγιος Διονύσιος ἦταν μαθητής τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἀλλά καί μέγας μύστις τῆς ὀρθοδόξου Θεολογίας. Στήν διδασκαλία του ἀναφέρεται, μεταξύ τῶν ἄλλων, στήν τῶν «ψαλμῶν ἱερολογία», τήν «τῶν θείων ὠδῶν ἱερογραφία» καί τήν «περιεκτικήν τῶν πανιέρων ὕμνο-λογία».

Συγκεκριμένα από τό περί τῆς «ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας» ἔργο του δέν μπορεῖ νά λείψουν οἱ ἱεροψάλτες, οἱ ὁποῖοι συμμετέχουν στήν τῶν «τελετῶν τελετήν», ἥτοι τήν θεία Λειτουργία στήν ὁποία κεντρική θέση κατέχει ὁ Ἱεράρχης.

Ἡ «τελετή τῆς συνάξεως» ἄν καί εἶναι ἐνιαία, ἀπλή καί συνεπτυγμένη, ὅμως πληθύνεται φιλαθρώπως σέ μιά ἱερή ποικιλία συμβόλων καί φθάνει μέχρι τήν θεαρχική εἰκονογραφία. Ἐπειτα, συνάγεται ἀπό ὅλα αὐτά ἐνοειδῶς στήν μονάδα τῆς καί ἐνοποιεῖ τούς ἀναγομένους σέ αὐτήν εὐλαβῶς.

Μέ τόν ἴδιο τρόπο ὁ θεῖος Ἱεράρχης μεταβιβάζει στούς ὑφισταμένους του, ἄν καί ἀγαθοειδῶς, τήν ἐνιαία ἐπιστήμη τῆς ἱεραρχίας του, χρησιμο-ποιώντας γιά τόν σκοπό αὐτό τά πλήθη τῶν ἱερῶν αἰνιγμάτων καί στήν συνέχεια πάλι ἀπαλλαγμένος ἀπό τά κατώ-τερα πράγματα πού εἶναι, ἐπανέρχεται στήν ἀφετηρία του χωρίς καμμία μείωση. Εἰσερχόμενος ὁ Ἱεράρχης στόν Ἕνα νοερῶς βλέπει καθαρά τούς ἐννοειδεῖς λόγους τῶν τελουμένων.

Αὐτό σημαίνει ὅτι στήν ἱερά σύναξη τῆς θείας Λειτουργίας ὑπάρχει μιά ἐκκλησιαστική ἱεραρχία, ὁ Ἱεράρχης δεσπόζει σέ ὅλη αὐτή τήν τελετή, εὐλογεῖ τούς ὑφισταμένους του νά ἐπιτελοῦν τό ἔργο τους, ἀλλά καί στήν συνέχεια συνάγει ὅλους στόν Ἕνα, καί τούς συνάπτει στόν Θεό.

Ἀπό ὅλα τά ἱεραρχικά μυστήρια, ὅπωςδήποτε δέ καί ἀπό τό ἱεραρχικώτερο ὅλων τῶν μυστηρίων πού εἶναι ἡ θεία Εὐχαριστία, δέν μπορεῖ νά ἀπουσιάση καί «ἡ τῶν ψαλμῶν ἱερολογία». Εἶναι ἀπαραίτητη «ἡ ἱερολογία τῶν ψαλμῶν», γιατί ὅλη ἡ ἱερή καί ἀγιόγραφη βίβλος τῆς Παλαιᾶς καί τῆς Καινῆς Διαθήκης διδάσκει τά ἀναγκαῖα σέ αὐτούς πού εἶναι ἱκανοί γιά τήν θέωση. Καί ἀφοῦ ὁ ἅγιος Διονύσιος ἀναφέρεται συντετμημένα στά βιβλία τῆς Παλαιᾶς καί τῆς Καινῆς Διαθήκης, τά ὁποῖα διδάσκουν ἐκείνους πού συμμετέχουν στήν ἱερά τελετή, στήν συνέχεια γράφει ὅτι αὐτό συμβαίνει καί μέ τήν «τῶν θείων ὠδῶν ἱερογραφία», δηλαδή τούς ψαλμούς τοῦ Δαυίδ. Ἡ ὕμνολογία τῶν ψαλμῶν ἐξυμνεῖ ὅλους τούς λόγους καί τά ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἀνυμνεῖ τίς ἱερές ρήσεις καί τίς ἐνέργειες τῶν θείων ἀνδρῶν, ἐξυμνεῖ καί ἀφηγεῖται τά θεῖα πράγματα, τά ὁποῖα σέ αὐτούς πού ἱερολογοῦν αὐτά ἐνθέως, προκαλεῖ ἐπιτηδειότητα, ὥστε νά ὑποδεχθοῦν καί νά μεταδώσουν κάθε ἱεραρχική τελετή.

Ἡ ἱερολογία τῶν Ψαλμῶν καί τῶν ἀναγνωσμάτων γίνεται στήν ἱερά σύναξη, στήν ἱερά τελετή ἀπό τούς ἱεροψάλτες, ὅποτε ἡ συμμετοχή τους στίς ἀκολουθίες εἶναι σημαντική.

Ἐπομένως, ἡ ὕμνολογία ὡς περιεκτική τῶν πανιέρων πραγμάτων, διαθέτει τίς ψυχικές ἑξεις ἀρμονικά πρός ἐκεῖνα πού θά ἱεουργηθοῦν λίγο ἀργότερα, δηλαδή

ἐκεῖνα πού θά γίνουν στήν θεία Λειτουργία. Καί ἡ ὁμοφωνία τῶν θείων ὠδῶν ἐπιβάλλει τήν ὁμοφροσύνη μας πρός τά θεῖα, πρός τούς ἑαυτούς μας καί πρός ἀλλήλους, σάν ἐνιαία καί ὁμολογη χορωδία ἱερῶν ἀνδρῶν. Ὅλα ἐκεῖνα πού περιλαμβάνονται συνεσκιασμένα στήν νοερά ὕμνο-λογία τῶν ψαλμῶν διευρύνονται μέ τά ἱερώτατα ἀναγνώ-σματα τῶν ἀγιογρα-φικῶν κειμένων πού περιέχουν περισ-σότερες καί σαφέστερες εἰκόνες καί διδαχές. Καί ὅποιος παρατηρεῖ αὐτά εὐλα-βῶς θά διακρίνῃ τήν ἐνοειδῆ καί μοναδική ἔμπνευση πού κινεῖται ἀπό τό ἕνα θεαρχικό Πνεῦμα.

Αὐτό σημαίνει ὅτι στήν θεία λατρεία καί τήν θεία Λειτουργία πρωτεύοντα ρόλο ἔχει ὁ Ἱεράρχης, ἀλλά σέ ὅλη αὐτήν τήν τελετή συμμετέχουν ἱεραρχικά καί οἱ ἱεροψάλτες, οἱ ὁποῖοι μέ τήν «ἱερολογία τῶν ψαλμῶν», τήν «ἱερογραφία τῶν θείων ὠδῶν» καί τήν «ὕμνολογία τῶν πανιέρων», πού γίνεται μέ τήν ἔμπνευση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, προετοιμάζουν τούς πιστούς νά ἀναχθοῦν στήν «ὑπερκόσμιον Ἰησοῦ θεολογίαν».

Μέσα ἀπό αὐτήν τήν προοπτική βλέπω τήν ψαλτική τοῦ μεγάλου δασκάλου μας Χαρίλαου Ταλιαδώρου ὁ ὁποῖος μέ τήν ἄδεια τῶν κατὰ καιρούς Ἱεραρχῶν τοῦ θρόνου αὐτοῦ ἐπαιξε σημαντικό ρόλο ὅλα αὐτά τά χρόνια στήν ἀνύψωση τῶν ἐνθέων πρός τήν «ὑπερκόσμια θεολογία τοῦ Ἰησοῦ», εἶναι ἡγούμενος τοῦ χοροῦ τῶν Πρωτοψαλτῶν στήν ἐπί γῆς ἱερά τελετή.

Ἡ διαδρομή του ὡς Ἱεροψάλτου εἶναι γνωστή στό ἀκροα-τήριο αὐτό. Τό 1942 σέ ηλικία 16 ἐτῶν ἔγινε λαμπαδάριος καί ἀμέσως τόν ἴδιο χρόνο ἀνέλαβε Πρωτοψάλτης στόν Ἱερό Ναό τοῦ ἁγίου Θεράποντος Κάτω Τούμπας. Μετά ἀπό δύο χρόνια, τό 1944, ἀνέλαβε Πρωτοψάλτης στόν Ἱερό Ναό τοῦ Ἁγίου Θεράποντος καί τοῦ Τιμίου Προδρόμου Κάτω Τούμπας. Ἀπό τό 1952 καί ἐντεῦθεν εἶναι Πρωτοψάλτης τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας Θεσσαλονίκης.

Πρώτη φορά ἄκουσα γιά τόν Χαρίλαο Ταλιαδῶρο στό Ἀγρί-νιο ὅπου ἦμουν μαθητής Γυμνασίου, στίς ἀρχές τῆς δεκαε-τίας τοῦ '60. Ὁ Ἱερός Ναός τῆς Ἁγίας Τριάδος εἶχε καλέσει τόν Πρωτοψάλτη Μανώλη Χατζημάρκο, πού ἦταν γνωστός στούς φιλόμου-σους τῆς Πόλεως Ἀγρινίου, γιά νά ψάλλῃ στόν Ἱερό Ναό, καί ὅταν ἐκεῖνος ἐξέφρασε τήν ἀδυναμία του νά ἔλθῃ, κάλεσαν τόν Χαρίλαο, νέον τότε περίπου 35 ἐτῶν. Στήν ἀρχή δυσανασχε-τήσαμε, γιατί ἀναμέναμε τόν Μανώλη Χατζημάρκο, ἀλλά ὅταν ἀκούσαμε τήν γλυκύτατη καί μεγαλόπρεπη φωνή τοῦ Ταλιαδώρου ἀναθεω-ρή-σαμε τίς ἀπόψεις μας. Ὁ Ταλιαδῶρος στεκόταν στό στασίδι τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος μεγαλόπρεπα καί ἀρχοντικά καί ἔψαλε καταπληκτικά.

Στήν συνέχεια τόν συνάντησα στήν Θεσσαλονίκη, ὅταν σπούδαζα τήν θεολογική ἐπιστήμη στό Πανεπιστήμιο τῆς πόλεως μεταξύ τῶν ἐτῶν 1964-1968. Θυμᾶμαι ὅτι

όταν επέτυχα στην Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης χάρηκα πολύ, κυρίως γιατί θα άκουγα από κοντά τόν Ταλιαδῶρο. Έκεῖνος ἤδη ἦταν ὀνομαστός Πρωτοψάλτης καί περιάκουστος.

Τελικά, γιά μένα ἡ Θεσσαλονίκη ἦταν ἡ μήτρα τῆς βίωσης τῆς ρωμηοσύνης. Στην Θεολογική Σχολή διδασκόμουν τήν θεολογία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ· στό Οἰκοτροφεῖο τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἀποκτοῦσα γεύση τῆς κοινοβιακῆς ζωῆς· στούς Βυζαντινούς Ναούς τῆς Πόλεως καί ἰδίως στό «σχολεῖο τοῦ ἀναλογίου» τοῦ Ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, μυσταγωγούμεν στήν ὅλη ἐκκλη-σιαστική ἀτμόσφαιρα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας· καί στίς ἐπισκέψεις στό Ἅγιον Ὅρος μυσούμεν στήν μυστική καί νηπτική θεολογία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Πρόκειται γιά δῶρα τοῦ Θεοῦ ἀνεκτίμητα πού καθιέρωσαν τά στοιχεῖα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μου βιώματος.

Όλα αὐτά ἦταν μέσα μου ἐνωμένα, ὅλες οἱ αἰσθήσεις λειτουργοῦσαν ἐνιαίως, συνδυάζονταν ἁρμονικά ἡ θεολογία τῶν σπουδαστηρίων μέ τό σχολεῖο τοῦ ἀναλογίου τῆς Ἀγίας Σοφίας καί μέ τά ἐρημικά κελλιά τοῦ Ἁγίου Ὁρους καί ὁδηγοῦνταν στόν Ἕνα. Κάπως ἔτσι συγκροτήθηκε ἡ ζωή μας καί ἡ θεολογία μας τήν ἐποχή ἐκείνη.

Βασικός σταθμός σέ αὐτήν τήν πορεία ἦταν ὁ ἱερός Ναός τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας Θεσσαλονίκης. Ὁ μεγαλοπρεπής ἱστορικός ἱερός Ναός μέ Πρωτοψάλτη τόν Χαρίλαο Ταλιαδῶρο καί τόν ἐκκλησιαστικό χορό πού ἐκεῖνος κατάρτισε μέ μετέφερε στήν ἀτμόσφαιρα τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας. Ὁ ἴδιος στεκόταν στό ἀναλόγιο τοῦ Ναοῦ μεγαλόπρεπα καί ἐπιβλητικά. Ἡ φωνή του μετέφερε τήν φωνή τῶν αἰώνων, τά μουσικά μαθήματα πού κατάρτιζε μετέδιδαν μυστικά καί προσευχητικά τήν ἱερά τέχνη τοῦ Βυζαντίου, τῆς ἔνδοξης καί πονεμένης Ρωμηοσύνης. Ἦταν ἕνας ἄριστος ἱεροφάντης, ἐντεταγμένος μέσα στήν ἐκκλησια-στική ἱεραρχία τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, πού προανάφερα.

Ὁ Χαρίλαος Ταλιαδῶρος χαράχτηκε βαθειά στήν μνήμη μου καί στό ἀναλόγι τῆς καρδιάς μου. Στην Θεολογική Σχολή μᾶς παρέδιδε μαθήματα Βυζαντινῆς Μουσικῆς. Ἡ ἱκανότητά του ἦταν καταπληκτική. Μᾶς προέτρεπε νά ψάλλουμε ἕνα τροπάριο καί ἐκείνη τήν ὥρα ἐκεῖνος στόν πίνακα τό κατάγραφε μέ βυζαντινές νότες. Στόν Ναό τῆς Ἀγίας Θεοδώρας κάθε Τρίτη ψάλλαμε μαζί του στήν καθιερωμένη θεία Λειτουργία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς. Καί κάθε Κυριακή στό ἀναλόγι τοῦ Ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας συμμετεῖχα στό κυριακάτικο εὐχαριστιακό πανηγύρι, ὅπου ἐκεῖνος ἦταν ἕνας θαυμάσιος πνευματικός ἐστιά-τωρ.

Κυριακή πρωί, κατά τήν διάρκεια τοῦ Ὁρθρου πάνω στό ἀναλόγι δίπλα στόν Χαρίλαο, πρίν ἔλθουν οἱ μεγάλοι ἰσοκράτες, στεκόμουν καί ἰσοκρατοῦσα ὡς

ισχνόφωνος στόν έξακουστό Ίεροψάλτη καί αίσθανόμουν μικρός καί ταπεινός μαθητής τοῦ μεγάλου δάσκα-λου. Βίωνα ἕνα μυστήριο, αίσθανόμουν τιμή καί μεγαλεῖο.

Στήν ἀρχή τοῦ Ὁρθρου ἐπικρατοῦσε ἡ κατανυκτική ἀτμόσφαιρα· ἀπό τήν ἐννάτη ὥδή μέχρι τήν δοξολογία ἦταν ἕνα πρωῒνό ξύπνημα· ἡ θεία Λειτουργία ἦταν ἡ ἀπογείωση σέ ὅλη αὐτήν τήν ιερὰ τελετή μύησης στά ἐνδότερα τῆς μυστικῆς λατρείας τῆς Ἐκκλησίας. Ὅλοι οἱ ἤχοι τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς χρωματίζονταν μέ ἕναν ιεροῦ χρωστήρα ἀπό τήν τέχνη καί τήν φωνή τοῦ μεγάλου Πρωτοψάλτου.

Τό ἔργο τοῦ Χαρίλαου Ταλιαδώρου θαυμαστό. Κυριαρχεῖ ἀπόλυτα ὡς Πρωτοψάλτης στόν Ἱερό Ναό τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας καί σέ ὅποιους Ἱερούς Ναούς καλεῖται νά ψάλλῃ, διαθέτει πολυχρόνια διδακτική δραστηριότητα, μελοποιεῖ ὕμνους καί ἐκδίδει τίς συνθέσεις του, ἔχει πλούσια δισκογραφική παρα-γωγή, μιᾶ ἀληθινῇ προσφορά στόν λαό τοῦ Θεοῦ.

Ὁ ἴδιος ὁ Ταλιαδῶρος ἔχει βαθειά αἴσθηση ὅχι μόνο τῆς πατρῴας ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, ἀλλά καί ὅλης τῆς παράδοσης πού τήν γεννᾷ, τήν ὁποία καί χρωματίζει, κατὰ κάποιον τρόπο τήν κάνει εἰκονογραφημένη. Θεωρεῖ ὅτι ἡ ἐκκλησιαστική μουσική εἶναι «μουσική θεία», καί τό ἥθος της εἶναι «ἀπλότης καί μεγαλοπρέπεια». Ἡ γλῶσσα τῆς λατρείας της Ἐκκλησίας εἶναι, ὅπως διδάσκει, «τόσο περιεκτική» πού «καλύπτεται μόνο ἀπό τήν βυζαντινή μουσική». Γιά τόν ψάλτη λέει: «τό μέλημά του εἶναι νά μπορέσει νά συγκινήσει τό ἀκροατήριο. Τό ἀκροατήριο γιά νά συγκινηθεῖ ὅμως, πρέπει νά συγκινηθεῖ ὁ ἴδιος πρῶτα. Πρέπει νά καταλαβαίνει τί λέει, τί ἀποδίδει, τί πρεσβεύει. Πρέπει νά προσεύχεται ὁ ἴδιος πρῶτα προτοῦ ἀνέβει στό ἀναλόγιο». Διδάσκει ὅτι «τά φθογγόσημα εἶναι νεκρά· ἐμεῖς θά τά δώσουμε πνοή καί ἐνδιαφέρον», «τά κομμάτια θέλουν ἡρεμία, ἕναν τρόπο ἥπιο, ὁ κόσμος νά προσευχηθεῖ ὅταν ψάλλεις».

Αὐτά τά λόγια εἶναι καθρέπτῃς τοῦ ἴδιου τοῦ Χαρίλαου Ταλιαδώρου, εἶναι πείρα πολλῶν ἐτῶν ἐπάνω στό ἀναλόγι τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι μετάγγιση τοῦ αἵματος τῆς λατρείας στίς ἐπόμενες γενιές.

Κατά καιρούς μίλησαν πολλοί γιά τόν Χαρίλαο, ὁ ὁποῖος γιά περίπου 75 χρόνια γεμίζει καί χρωματίζει τόν ἀέρα τῆς Θεσσαλονίκης μέ τήν φωνή του καί συνδέθηκε πολύ στενά μέ τήν ὅλη ἱστορία τῆς πόλεως. Θά παραθέσω μερικούς τέτοιους χαρα-κτηρισμούς ἀπό εἰδήμονες καί γνώστες τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς.

Εἶπαν ὅτι ὁ Χαρίλαος Ταλιαδῶρος διαθέτει «ἐξαιρετικό φωνητικό τάλαντο»· ψάλλει μέ «ἀπλότητα καί μεγαλοπρέπεια»· εἶναι «χαρισματικός ἡδύφθογγος καί βαθύς γνώστης τῆς ψαλτικῆς, ἐκτελεστής καί διδάσκαλος, δημιουργός καί

χοράρχης, παγκό-σμιος πρεσβευτής τῆς τέχνης πού ὑπηρετεῖ μέ θαυμαστή ποιότητα καί ἀντοχή πάνω ἀπό 70 χρόνια»· εἶναι «ἐπιφανῆς πρωτοψάλτης»· «διακεκριμένος ἐρμηνευτής-φαινόμενο ἀντοχῆς στόν χρόνο»· «εὐφυῆς σύγχρονος μελοποιός»· «ἀγαπημένος δάσκαλος πολλῶν»· «γλυκύ-φθογγος»· «ὁ τέττιξ τῶν Θεσσαλο-νικέων»· «μαῖστωρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τέχνης»· «σύνθετο φαινόμενο δασκάλου»· διακρίνεται ἀπό τήν «γλυκύφθογγο φωνή, τήν ἀψεγάδιαστη τεχνική, τήν ἀκένωτη φαντασία, τήν ἀξιοζή-λευτη μνήμη»· εἶναι «περιώνυμος πρωτοψάλτης καί διδά-σκαλος»· «ἀπαράμιλλος καί ἀξεπέραστος καλοφωνάρης»· «ἄρ-χον-τικός, μυσταγωγός καί ἥρεμος στίς κινήσεις του»· διαθέτει «στεντόρεια καί μελωδική φωνή»· εἶναι «ὁ τελευταῖος ἐκείνου τοῦ ἀρχοντικοῦ γένους πού ἔρχεται σέ εὐθεία σύγκρουση μέ τό νεότερο πνευματικό μας νεοπλουτισμό» καί πολλά ἄλλα.

Ἐκεῖνο πού μοῦ ἔκανε ἐντύπωση εἶναι ἕνα δημοσίευμα τῆς «Ἐλευθεροτυπίας» πού τόν χαρακτηρίζει ὡς λέοντα. Ἑγγρα-φε: «Στό δεξί ἀναλόγιο τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας Θεσσαλονίκης -Ἀ-γία Σοφία, μιά λέξη μέ μίαν ἀδιόρατη τομή, ὀνομάζουνε τήν Ἐκκλησία αὐτοί οἱ Θεσσαλονικεῖς- ὑπάρχει ἕνας λέων. Τί κι ἂν κρύβεται κάτω ἀπό ἕνα ράσο - τί κι ἂν δέν βρυχᾶται. Τό ἀποτέλεσμα τῆς φωνῆς καί τῆς παρουσίας του εἶναι τό ἴδιο. Ἡ σιωπή. Ὅλα τά θηρία τῆς ζούγκλας σιωποῦν -λέγεται ὅτι μερικά ἀρχίζουν καί τρέμουν. Χαρίλαος Ταλιαδῶρος».

Αὐτόν τόν λέοντα τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς σήμερα τιμᾶμε.

Παναγιώτατε καί ἀγαπητοί παρόντες,

Ἀρχισα τήν σύντομη παρουσίαση τοῦ Χαρίλαου Ταλια-δώρου μέ ἕνα ἀπόσπασμα ἀπό τό ἔργο τοῦ ἁγίου Διονυ-σίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου περί ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας. Θά τελειώσω μέ τήν οὐράνια θεία Λειτουργία πού περιγράφεται στό βιβλίο τῆς Ἱερᾶς Ἀποκαλύψεως τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεο-λόγου, μέρος τῆς ὁποίας συνέθεσε ὁ Χαρίλαος Ταλιαδῶρος, καί εἶναι τό Βυζαντινό ὁρατόριο, τό ὁποῖο θά ἀκούσουμε ἀπόψε.

Ὅταν διαβάση κανεῖς προσεκτικά τό βιβλίο τῆς Ἀποκα-λύ-ψεως παρατηρεῖ ὅτι ἐκεῖ τό βασικό νόημά της εἶναι ἡ περιγραφή τῆς οὐράνιας θείας Λειτουργίας τοῦ Ἀρνίου, ἡ πορεία τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τό οὐράνιο συλλεῖτουργο τοῦ Ἀρνίου, ἀλλά καί ἡ παραλειτουργία τῶν ὁπαδῶν τοῦ θηρίου τῆς Ἀποκαλύψεως.

Σέ κάποιο σημεῖο τῆς οὐράνιας αὐτῆς θείας Λειτουργίας ἀκούστηκε τό «ἀλληλουῖα». Γράφεται: «Καί ἤκουσα ὡς φωνήν ὄχλου πολλοῦ καί ὡς φωνήν ὑδάτων πολλῶν καί ὡς φωνήν βροντῶν ἰσχυρῶν, λεγόντων, ἀλληλουῖα· ὅτι ἔβασίλευσεν Κύριος ὁ Θεός ὁ παντοκράτωρ. χαίρωμεν καί ἀγαλλιώμεθα καί δῶμεν

τήν δόξαν αὐτῷ, ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ ἀρνίου καί ἡ γυνή ἡτοίμασεν ἑαυτήν» (Ἀπ. ιθ', 6-7).

Κατά τόν ἅγιο Μάξιμο τόν Ὁμολογητή ἡ Παλαιά Διαθήκη εἶναι τύπος τῆς Καινῆς Διαθήκης καί ἡ Καινή Διαθήκη εἶναι εἰκόνα τῶν ἐπουρανίων. Σέ αὐτά τά ἐπουράνια μεταξύ τῶν Πρεσβυτέρων, τῶν τεσσάρων λειτουργικῶν ὄντων πού δοξάζουν καί ἀνυμνοῦν τόν Θεό εἶναι αὐτά τά λειτουργικά πνεύματα, οἱ Ἄγγελοι πού ὑμνοῦν τόν Θεό, καί τόν καθήμενο ἐπὶ τοῦ θρόνου, τό Ἄρνιο. Οἱ Ἄγγελοι εἶναι εἰκόνα καί τύπος τῶν ἱεροψαλτῶν στήν ἐκκλησιαστική ἱεραρχία. Ὅλοι αὐτοί συμμετέχουν στόν γάμο τοῦ Ἀρνίου.

Στήν εἰκόνα τῶν ἐπουρανίων πού βιώνεται στήν Ἐκκλησία καί ιδίως στήν θεία Εὐχαριστία πρωταρχική θέση κατεῖχε καί κατέχει ὁ Χαρίλαος Ταλιαδῶρος μέ τήν ἱερά ὑμνολογία του, καί τήν ἱερά ψαλμωδία του, μέ τήν φωνή του «ὡς φωνή ὑδάτων πολλῶν», ὡς καταρράκτης, «ὡς φωνή βροντῶν ἰσχυρῶν» στήν Ἐκκλησία καί μέ τήν μεγαλοπρέπεια τῶν φθόγγων του.

Σέ εὐχαριστοῦμε, μέγαλε δάσκαλε, γιά τά ὅσα προσέφερες καί προσφέρεις στήν ἐπίγεια ὄψη τῆς Ἐκκλησίας καί σοῦ εὐχόμαστε νά ψάλλης ἕως τό τέλος τῆς ζωῆς σου καί μετά νά συγκαταλεγῇς στόν χορό τῶν Ἀγγέλων, ὡς ταπεινός χορωδός καί νά ἐνισχύσης τήν οὐρά-νια αὐτή χορωδία πού θά ψάλλῃ στήν αἰωνιότητα.

Δάσκαλε Χαρίλαε, εἶσαι «ἡγούμενος τοῦ χοροῦ τῶν Πρωτοψαλτῶν στήν ἐπί γῆς ἱερά τελετή», δηλαδή ἡγεῖσαι τοῦ χοροῦ τῶν Πρωτοψαλτῶν στήν ἱερά τελετή, ἄρχων καί ψάλτης μαζί, ὑμνωδός καί ψαλμωδός. Σέ εὐχαριστοῦμε».

*

Αἰωνία ἡ μνήμη τοῦ Μεγάλου Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου Χαρίλαου Ταλιαδῶρου.